

Læreplan

Kompetansebevis for utrykningskjøring

Fastsatt av Vegdirektoratet 1. juli 2009

Innhold:

Kapittel I - GENERELL DEL	3
Utvikling av trafikal kompetanse	3
Gjennomgående temaer i trafikkopplæringen	5
Undervisningen	6
Kapittel II – OPPLÆRING I UTRYKNINGSKJØRING	9
Hovedmål for opplæringen.....	9
Trinnvis opplæring	9
Begrepsavklaringer.....	10
Kapittel III – Trinnmål, kursmål, tema og hovedmomenter utrykningskjøring.....	11
Trinn 1 Grunnkurs - grunnleggende forståelse for utrykningskjøring	11
Mål og timeantall for trinn 1	11
Tema 1.a Opplæringens innhold	12
Tema 1.b Regler og krav	12
Tema 1.c Grunnleggende forståelse for utrykningskjøring.....	12
Tema 1.d Demonstrasjon.....	13
Tema 1.e Oppsummering	13
Kommentar til trinn 1	13
Trinn 2 Grunnleggende kjøredyktighet	14
Mål for trinn 2	14
Tema 2.a Bilens oppbygging med tanke på sikkerhet og miljø	14
Tema 2.b Kjøreteknisk ferdighet.....	14
Tema 2.c Systematisk og automatisert informasjonsinnhenting.....	15
Tema 2.d Sikker, effektiv, økonomisk og miljøvennlig kjøring i god samhandling med andre trafikanter	15
2.e Obligatorisk veiledningstime.....	16
Kommentar til trinn 2.....	16
Trinn 3 Utrykningskjøring	16
Mål for trinn 3	16
Tema 3.a Utrykningsføreren og medtrafikantene	17
Tema 3.b Kjøretøy og fysikk.....	17
Tema 3.c Utrykningskjøring i mørke og ved redusert sikt.....	17
Tema 3.d Risiko ved utrykningskjøring.....	17
Tema 3.e Utrykningskjøretøyet.....	18
Tema 3.f Grunnleggende utrykningskjøring	18
Tema 3.g Utrykningskjøring i by og tettsteder	18
Tema 3.h Kjøring utenfor tettbebyggelse.....	19
Kommentar til trinn 3:.....	19
Trinn 4 Utrykningsoppdrag - avsluttende sikkerhetskurs	19
Mål for trinn 4	19
Tema 4.a Utrykningsoppdraget på 45 min	20
Tema 4.b Forberedelse av utrykningsoppdrag	20
Tema 4.c Utrykningsoppdraget på 30 min	21
Tema 4.d Refleksjon og risikoforståelse	21
Tema 4.e Sammenfatning og kursavslutning	21
Kommentar til trinn 4:.....	21

Kapittel I - GENERELL DEL

Utvikling av trafikal kompetanse

Kompetanse

Kompetanse kan betraktes som de kunnskaper, ferdigheter, holdninger og motivasjon som en person må ha for å kunne løse oppgaver. Hva som er tilfredsstillende kompetanse vil variere med hvilke oppgaver som skal løses. I en vurdering av hva som er nødvendig kompetanse må en derfor ta utgangspunkt i de oppgavene som skal løses.

Trafikal kompetanse

Den som skal føre et kjøretøy på en sikker og miljøvennlig måte, må ha en omfattende kompetanse. En forutsetning er at føreren behersker kjøretøyet rent teknisk. Men føreren må også kunne samhandle med andre trafikanter, forutse hvordan disse vil handle og forutse hvordan trafikksituasjoner kan utvikle seg. For å kjøre sikkert må føreren forstå hva som er eller kan bli farlige situasjoner. Føreren må også forstå hvordan egen atferd innvirker på sikkerheten og ha vilje til å handle slik at kjøringen blir sikker. Trafikal kompetanse kan betraktes som et samlebegrep for den kompetansen som kreves for å løse alle disse oppgavene.

Trafikal kompetanse kan altså sees på som de kunnskaper, ferdigheter, holdninger og den motivasjon føreren trenger for å mestre trafikkmiljøet på en sikker måte. Trafikal kompetanse er mer enn observerbare ferdigheter. Føreren må ha ferdigheter i å tolke de ulike trafikksituasjoner, og vurdere hvilken atferd som er passende. Det kreves også at føreren kan leve seg inn i andres situasjon, føreren må ha empati. Samtidig må føreren ha tilstrekkelig selvkontroll til å handle i tråd med egne vurderinger basert på hensiktsmessighet og sikkerhet.

En godt utviklet trafikal kompetanse er en forutsetning for å lykkes i trafikken. Føreren må ha kontroll over plutselige innskytelser, aggresjon og andre "forstyrrende" emosjoner. Det stilles krav om at føreren kan samarbeide med og ta hensyn til andre trafikanter. Trafikal kompetanse er ikke medfødt. Kompetansen læres gjennom imitasjon, forståelse, praktisering og forsterkning. Viljen til å kjøre sikkert kan skapes gjennom å gi føreren kunnskap om konsekvenser av å velge en sikker kjøreatferd og en risikofylt kjøreatferd. Å utvikle trafikal kompetanse er en prosess som skjer over tid.

Innhenting og bearbeiding av informasjon

Førere har ulike mål med eller motiver for sin kjøring, for eksempel transport, opplevelse av spenning, se seg om, og vise seg fram. Fører av utrykningskjøretøy under utrykning har som hovedoppgave å foreta en hurtig og sikker transport. Uansett mål stilles føreren overfor oppgaver som skal løses under kjøringen. Disse oppgavene løser føreren i hovedsak ved å innhente og bearbeide informasjon. Informasjon fra omgivelsene som føreren oppfatter som

relevant for situasjonen, velges ut og koples til den kunnskapen som føreren allerede har i sitt kunnskapslager.

Kunnskapen forteller føreren hva som bør gjøres, og det fattes en beslutning som så fører til handling. Hvor hensiktsmessig en valgt handling er, vil i stor grad avhenge av kunnskapen føreren har fra før. Kunnskapsbegrepet inkluderer her også det erfaringsgrunnet føreren har.

Kunnskap har sterk innflytelse på hvilken informasjon fra omgivelsene som velges ut for videre bearbeiding. Med liten kunnskap kan føreren velge ut uvesentlig informasjon som utgangspunkt for bearbeidingen. Vesentlig informasjon kan bli oversett. Mangelfull kunnskap gir dårlige løsninger, og dermed uheldige valg av handlinger.

Bearbeiding av informasjon som foregår bevisst, kan være en svært ressurskrevende prosess. Menneskets kapasitet til bevisst bearbeiding av informasjon er begrenset. Når en stor mengde informasjon skal bearbeides, kan det lett føre til overbelastning. Informasjonen bearbeides da dårlig og fører ofte til feilhandlinger.

Handlinger som utføres ofte, vil bli automatisert. Dette gjør at situasjoner utløser handlinger direkte uten at informasjonen først bearbeides bevisst. Dermed frigjøres kapasitet. Føreren kan da løse noen oppgaver gjennom automatiske handlinger, mens han samtidig løser andre oppgaver gjennom bevisst bearbeiding av informasjon. Føreren kan altså arbeide med flere oppgaver samtidig. Erfarne førere vil løse de enkle oppgavene som girskifte, bruk av blinklys, holde bilen på vegen, stoppe for rødt lys, holde avstand til kjøretøyet foran og lignende gjennom automatiserte handlinger. Bevisst bearbeiding brukes til mer komplekse oppgaver som f. eks å vurdere hvordan andre trafikanter vil bevege seg, hvor glatt vegen er, om den fri strekningen er lang nok til forbikjøring, hvilken veg som skal velges og lignende.

Antallet oppgaver som skal løses under kjøring er så stort at om alle oppgavene skulle løses gjennom bevisst bearbeiding av informasjon, ville det skape store problemer. Føreren ville gjøre mange feil og sannsynligheten for en ulykke ville øke. En forutsetning for kjøring i dagens trafikk er at det meste av kjøringen foregår automatisk.

Automatisering av handlinger har også betydning for læresituasjonen. Læring skjer i hovedsak gjennom bevisst bearbeiding av informasjon. Hvis elevene håndterer de enkle problemene gjennom automatiserte handlinger, frigjøres kapasitet til bevisst bearbeiding av nye oppgaver. Elevene kan da lære hvordan mer komplekse oppgaver kan løses. Elever med mangelfull trening må tenke bevisst på girskifte, på å holde bilen på veg og andre tekniske oppgaver. Elevene vil da ha dårlige forutsetninger for samtidig å lære hvordan de skal forholde seg til andre trafikanter, siden kapasiteten til bevisst bearbeiding av informasjon alltid er begrenset.

I trafikkopplæringen er det derfor viktig at de kjøretekniske ferdighetene er automatisert i en rimelig grad før eleven starter treningen med å løse mer komplekse oppgaver. Selv om læring skjer som en kontinuerlig prosess, vil det være hensiktsmessig at den som skal tilrettelegge for læring, tenker ut fra en trinnvis modell. På tidlige trinn i opplæringen arbeides det med å automatisere de enkle oppgavene. Eleven skal for eksempel beherske kjøretøyet først, deretter kjøring i trafikken.

Gjennomgående temaer i trafikkopplæringen

Lover, regler og trafikken som system

Elevene må fra første stund reflektere over det sammensatte systemet kjøring i trafikk er og hvilket ansvar den enkelte fører har.

Elevene må tilegne seg forståelse for:

- lover og regler som styrer samhandlingen mellom trafikanter
- trafikken som system
- utrykningsførerens rolle i dette systemet

Denne forståelsen skal elevene bruke for å ordne og tolke inntrykkene som tilegnes under opplæringen.

Kjøreteknisk ferdighet

En elev som må konsentrere seg om giring, bremsing og styring under den trafikale treningen, vil oppfatte lite av atferden til andre trafikanter. Det er viktig at elevene har fått så mye kjøreteknisk trening at grunnleggende handlinger er tilstrekkelig automatisert. Med grunnleggende handlinger forstås valg av fart og plassering

Trafikal ferdighet

Kunnskap om lover og regler og god teknisk kjøreferdighet er en forutsetning for nødvendig trafikal ferdighet. Elevene skal kunne samhandle med andre trafikanter for å oppnå tilstrekkelig effektivitet. De erfaringer kjøretreningen gir, er viktige for innsikt i egne handlinger og vurderinger. Automatisering av observasjon og oppfattelse av trafikksituasjoner bidrar til å frigi kapasitet til å vurdere endringer i trafikkbildet.

Økonomisk og miljøvennlig kjøring

For å kjøre økonomisk og miljøvennlig må elevene vite hva som kjennetegner slik kjøring, og ha utviklet ferdigheter og vilje til å praktisere slik kjøring. I opplæringen må elevene tilføres kunnskap og ferdigheter, og få anledning til å utvikle gode holdninger til miljø og miljøvennlig kjøring. For utrykningsfører vil økonomisk og miljøvennlig kjøring bl.a. innebære at sirene ikke brukes unødvendig, og at øvrig trafikk ikke unødvendig blir forstyrret. Dette innebærer at utrykningsføreren må vurdere nytteverdien av f. eks å tvinge tunge kjøretøy til å stanse.

Handlings- og vurderingstendenser

Kunnskap om hvordan handlings- og vurderingstendenser hos føreren kan virke inn på kjøreatferden, hører med til trafikkopplæringen. Elevene må gjennom hele opplæringen, men særlig i den trafikale ferdighetstreningen, få øving i å reflektere over egne handlings- og vurderingstendenser og derved få en dypere forståelse av det å ferdes i trafikken. Temaet bør vektlegges både i starten og i avslutningen av opplæringen.

Selvinnsikt

Mot slutten av opplæringen, når elevene har en mer variert kjøreeerfaring og bedre forståelse for betydningen av egne handlings- og vurderingstendenser, må elevene konfronteres med og reflektere over egne atferdstendenser. Denne innsikten er en viktig ballast når kjøringen på egen hånd starter.

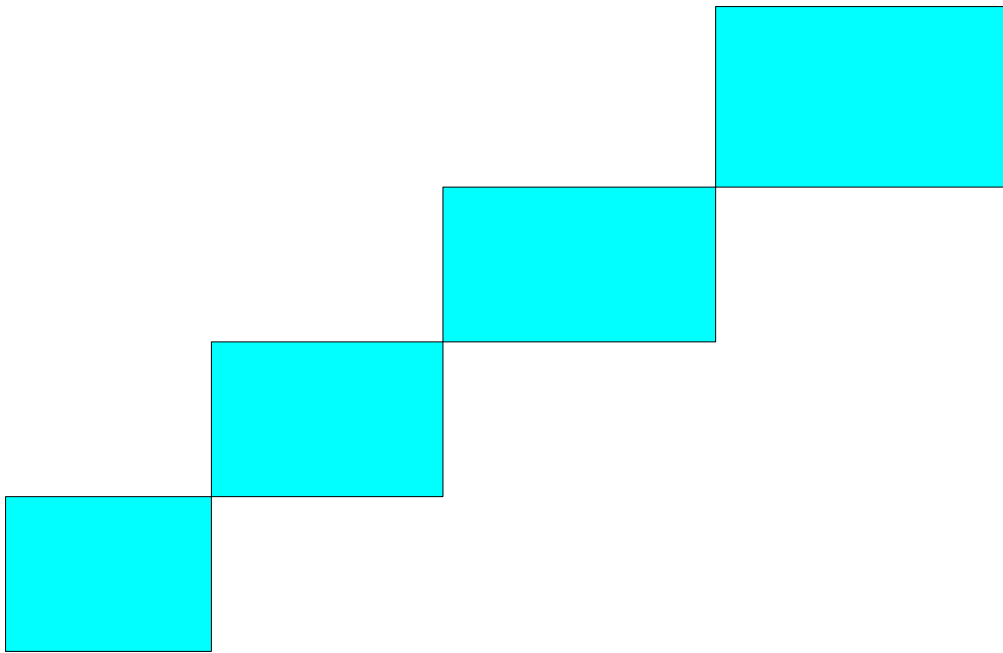
Planlegging og forberedelse før kjøring

Forberedelse før kjøring omfatter også valg som må tas fordi en skal kjøre utrykning for eksempel neste dag. Dette gjelder blant annet å ha gode rutiner med hensyn til ernæring, søvn, alkohol, valg av reiseruter, planlegging av reisetidspunkt. Temaet passer best til teoretisk undervisning og diskusjon, og bør ha størst plass i den avsluttende delen av opplæringen. Men også under den trafikale treningen og når elevene skal kjøre selvstendig, er det mulig å praktisere deler av dette temaet.

Undervisningen

Trinnvis opplæring

Opplæringen gjennomføres i 4 trinn. Målene for trinn 1-3 angir forutsetningene for å ha et godt utbytte av undervisningen på det neste trinnet. Innholdet i hvert trinn fortutsettes å bli videreført i neste trinn. Det er kjøreferdighetene som avgjør hvilket trinn eleven befinner seg på. Målene for trinn 1-4 angir den samlede kompetansen som kreves for å bestå utrykningsprøven.

Trinninndeling, opplæring kompetansebevis utrykning (kode 160)

Obligatoriske kurs

Opplæringen i utrykningskjøring skal bidra til at utrykningsføreren har de kunnskaper, ferdigheter, holdninger og den motivasjon som føreren trenger for å mestre trafikkmiljøet på en sikker måte. De fleste opplæringsmålene som berører utrykningskjøring kan bare trenes ved godkjente opplæringsinstitusjoner og må legges til obligatorisk opplæring. I den obligatoriske opplæringen vektlegges øvelser som av sikkerhetsmessige, praktisk eller økonomiske grunner er vanskelig å gjennomføre på egenhånd, samt tema som risikoforståelse, systemforståelse og andre emner som i stor grad har med holdninger til trafikk sikkerhet å gjøre.

Obligatorisk veiledningstime

I de tilfeller hvor kunnskaper og ferdigheter kan måles uten for store problemer, vil det som oftest være hensiktsmessig å fastsette krav om en vurdering, framfor et krav om at eleven skal ha deltatt på et bestemt antall undervisningstimer. Vurderingen skjer først og fremst ved utrykningsprøven. Selv om elevene på trinn 2 har stor frihet til å velge eget opplæringsforløp fram til utrykningskjøringen starter, er det ønskelig at opplæringen til en viss grad er strukturert. For å bidra til dette, er det fastsatt at elevene skal gjennomføre en obligatorisk veiledningstime ved utgangen av trinn 2.

Med utgangspunkt i elevens kjøprestasjoner, skal eleven og utrykningsinstruktøren sammen ta stilling til i hvilken grad målene for trinnet er nådd. Utrykningsinstruktøren skal gi eleven tilrådning i spørsmålet om eleven har det grunnlaget som er nødvendig for å starte opplæringen i trinn 3. Hensikten med samtalen er å veilede eleven i forhold til faglig ståsted

og videre læreprosess. Samtidig skal vurderingen bidra til å utvikle elevens selvinnsett og evne til å vurdere egne sterke og svake sider.

Hvis utrykningsinstruktøren anbefaler at eleven skal øve mer i trinn 2, stilles det ikke krav om ny veiledningstime når denne øvingen er gjennomført. Er det derimot åpenbart at eleven ved påbegynt opplæring i trinn 3 ikke har den måloppnåelse som trinn 2 beskriver, skal opplæringen i trinn 3 avbrytes.

Arbeidsmåter

Undervisningen skal legges opp på en slik måte at elevene utvikler evne til refleksjon, til å ta andres perspektiv og til å samarbeide i trafikken. Den skal påvirke elevenes bevissthet, oppfatning og holdning til risiko, vilje til å ta ansvar og til å ta forholdsregler og velge kjøre måter som reduserer risiko for ulykke eller uhell. Det har mindre betydning hvor langt utrykningsinstruktøren er kommet i sitt undervisningsopplegg, hvis eleven ikke er kommet like langt i sin læring. Det skal legges opp til arbeidsmåter som gjør elevene til aktive deltakere. Valg av metode, organisering, spørreteknikk og øving skal tilpasses de ulike deler av opplæringen på en slik måte at det legges til rette for at alle elever får utbytte av undervisningen, og at målene nås i tråd med det som er fastsatt.

Elevene må få oppleve at kjøretimene er så godt organisert at tiden til egentrening utnyttes optimalt. Ved valg av øvingsområder må det tas hensyn til hvilket trinn eleven befinner seg på. Det er viktig at de grunnleggende ferdighetene er automatisert i en rimelig grad før eleven starter treningen med å løse mer komplekse oppgaver.

I den praktiske opplæringen kan hensynet både til sikkerhet og effektivitet tale for at utrykningsinstruktøren først demonstrerer øvelsen slik at elevene får oppleve god og effektiv kjøring. Andre tema kan introduseres ved at elevene først undersøker og får erfaringer. Deretter trekkes det konklusjoner og lages regler. Ofte vil det være hensiktsmessig å legge opp til en problemorientert undervisning ved at det formuleres problemstillinger som elevene skal ta stilling til. Undervisningen skal være preget av to-veis kommunikasjon der diskusjon, erfaringsutveksling og elevenes spørsmål har stor plass.

Individuell tilpasning av undervisning som ikke er obligatorisk

Behovet for opplæring vil variere. Noen elever har lang kjøreefaring i flere førerkortklasser. Ved planlegging av opplæringsforløpet må det tas hensyn til elevenes erfaringsbakgrunn.

Den skjulte læreplan

Risikoforståelse er et gjennomgående tema i trafikkopplæringen. Både i opplæringen og senere er det et problem at noen tar større sjanser etter hvert som de får økt kjøreefaring. En elev som gjennomgår et glattkjøringskurs, kan for eksempel etterpå velge å kjøre med høyere fart enn eleven ellers ville gjort, fordi noe av respekten for å kjøre på glatt føre er blitt borte. I slike tilfeller har eleven lært noe som ikke er uttrykt som mål i læreplanen. Noen bruker begrepet skjult læreplan om slik læring, siden denne læringen har et innhold som ikke er uttalt. Begrepet er ikke entydig. Det har som utgangspunkt at elevene i en undervisningssituasjon også utrykningsinstruktør noe som ikke er uttrykt som mål i læreplanen. Den skjulte læreplan er først et problem når denne læringen går på tvers av det

som egentlig er målet for undervisningen, for eksempel når en arbeider med risikoforståelse. På kurs hvor en arbeider med risikoforståelse, er det eksempelvis ikke uvanlig at utrykningsinstruktøren kartlegger hvor fort den enkelte har vært med på å kjøre. Noen elever svarer da at de har vært med å kjøre over 200 km/t på norske veier. Siden personene likevel sitter der lys levende, kan utrykningsinstruktøren ikke unngå at andre elever har lært at mange overlever selv om de har kjørt veldig fort. Den ”skjulte” læringen kan for eksempel være at en må kunne kjøre i 170 km/t, når andre har overlevd i 200 km/t. Utrykningsinstruktøren kan ikke hindre utilsiktet læring, men han må ta hensyn til at den skjer.

Kapittel II – OPPLÆRING I UTRYKNINGSKJØRING

Hovedmål for opplæringen

Etter endt opplæring, skal eleven ha den kompetanse som er nødvendig for å kjøre utrykning forsvarlig og for å kunne ivareta de oppgaver som er utrykningsførerens ansvar.

Eleven skal ha de kunnskaper og ferdigheter, den selvinnsikt og risikoforståelse, som er nødvendig for å kjøre utrykning på en måte som

- a) er trafikk sikker*
- b) er tydelig og gir god samhandling*
- c) er effektiv og fører til god framkommelighet for utrykningskjøretøyet*
- d) tar hensyn til helse, miljø og andres behov*
- e) er i samsvar med gjeldende regelverk*

Eleven skal også kunne utføre kontroll og tilsyn med kjøretøyet som er førers ansvar, samt ta nødvendig hensyn til passasjer.

Trinnvis opplæring

Opplæringen gjennomføres i 4 trinn. Målene for trinn 1-3 angir forutsetningene for å ha et godt utbytte av undervisningen på det neste trinnet. Hovedmomentene i hvert trinn fortutsettes å bli videreført i neste trinn. Det er kjøreferdighetene som avgjør hvilket trinn eleven befinner seg på. Målene for trinn 1-4 angir den samlede kompetansen som kreves for å bestå prøven for erverv av kompetansebevis for utrykningsførere.

Trinn 1

På trinn 1 er målene hovedsaklig å gi eleven en oversikt over hva utrykningskjøring er og hvilke krav som stilles for erverv av kompetansebevis. Eleven skal få en demonstrasjon som har til hensikt å gi en forståelse av hva utrykningskjøring er og som motiverer for å tilegne seg et godt grunnlag i bilkjøring.

Trinn 2

På trinn 2 skal eleven beherske kjøring i variert trafikk på en måte som er tydelig, sikker og selvstendig. Dette innebærer også at kjøringen er mest mulig økonomisk og miljøvennlig. God kjøreteknisk ferdighet og trafikal forståelse er nødvendig for å få utbytte av treningen på trinn 3. Omfanget av undervisningen må tilpasses elevens forutsetninger og muligheter for øvingskjøring.

Eleven skal gjennomføre en obligatorisk veiledningstime som avslutning på trinn 2. Med bakgrunn i elevens kjøring skal elev og utrykningsinstruktør sammen ta stilling til om eleven har godt nok grunnlag til å påbegynne opplæringen i trinn 3.

Trinn 3

På trinn 3 er målene rettet mot elevens læring og utrykningskjøring ute i trafikken. Eleven må også ha kunnskap om aktuelle bestemmelser i vegtrafikklovgivningen. Ved avslutningen av trinn 3 skal elevens ferdigheter være på det nivået hvor de kan kjøre utrykning selvstendig. Det er fastsatt minste timetall for opplæringen på dette trinnet.

Trinn 4

Målene på trinn 4 er hovedsaklig rettet mot elevenes risikoforståelse og selvvinnsikt. En viktig forutsetning er at emnene risikoforståelse, kunnskap om regler og trafikken som system skal utdypes gjennom hele opplæringen, selv om disse temaene vektlegges spesielt i starten og slutten av opplæringen.

Begrepsavklaringer

Handlingsrom

Handlingsrom er den sikkerhetsmargin eller sikkerhetssone utrykningsførereren skaffer seg ved å holde avstand til eventuelle risikomomenter. Dette handlingsrommet kan gi utrykningsførereren nødvendig tid og plass til å ”reparere” eventuelle feilvurderinger eller feilhandlinger.

Samhandling

Utrykningsførereren må kjøre tydelig og utvise en kjøreatferd slik at andre trafikanter lett ser, oppfatter og forstår utrykningsførerens intensjon i en gitt situasjon.

Utrykningskjøring

I denne læreplanen brukes begrepet ”*utrykningskjøring*” om den delen av kjøringen der det blir bedt om fri veg og som kan innebære en fravikelse av det som er fastsatt i eller i medhold av vegtrafikkloven §§ 4-9, jf. trafikkreglenes § 2. Det forutsettes at blålys og eventuelt sirene benyttes.

Teoriundervisning

Dette begrepet brukes om arbeidet med mål i læreplanen som ikke er av praktisk karakter. Undervisningen tilpasses den enkelte elev og den gruppen av elever som samles.

Presis kjøreteknikk

Bremsing, styring og akselerasjoner hvor kjøretøyet ikke utsettes for unødvendige sidekrefter eller forbruk av veggrep.

Gasskontroll

Beskriver hvordan en ved å kontrollere gassmengden gjennom en sving oppnår stabilitet. Gasskontroll er med på å påvirke kjøretøyets understyring/ overstyring.

Kapittel III – Trinnmål, kursmål, tema og hovedmomenter utrykningskjøring

Trinn 1 Grunnkurs - grunnleggende forståelse for utrykningskjøring

Elevene kan ha ulik bakgrunn og erfaring. Enkelte kan ha kjøreefaring fra tyngre kjøretøy, mens andre kun har hatt førerett klasse B i den minimumstiden som forskriften krever. Dette må utrykningsinstruktøren ta høyde for, slik at alle likevel blir involvert i undervisningen.

Elevene må gjøres oppmerksomme på hvilke deler av kurset som har obligatorisk opplæring og hvilke deler de selv har ansvaret for å tilegne seg nødvendig kunnskap og ferdighet i. En viktig oppgave for utrykningsinstruktøren er å motivere eleven til å tilegne seg den samlede kompetanse som kreves av en utrykningsfører.

Mål og timeantall for trinn 1

Etter å ha gjennomført trinn 1 skal eleven ha en grunnleggende forståelse for hva utrykningskjøring innebærer, kjenne til opplæringens innhold og være bevisst på de krav som stilles til utrykningsfører.

Eleven skal vite at det er nødvendig med god kompetanse i bilkjøring for å ha utbytte av opplæring i utrykningskjøring, og være motivert for å tilegne seg eller styrke denne kompetansen.

Eleven skal

- a) kjenne til mål og innhold for opplæring til kompetansebevis*
- b) kjenne til de krav som gjelder ved erverv og fornyelse av kompetansebevis, og de lover og forskrifter som regulerer utrykningskjøring*
- c) drøfte hva som ligger i begrepene kjøredyktighet og utrykningskjøring*
- d) få demonstrert presis bilkjøring og utrykningskjøring*
- e) oppsummere trinn 1 og reflektere over videre læreprosess i trinn 2*

Trinn 1 er på til sammen 6 undervisningstimer, hvorav minst 3 av timene brukes til demonstrasjon og oppsummering. Bokstav d og e skal gjennomføres i kronologisk rekkefølge som avslutning av trinn 1.

Klasseromsundervisningen kan gjennomføres med inntil 15 elever. Demonstrasjonen i bil, jf. tredje ledd bokstav d, kan gjennomføres med inntil 3 elever i bilen. Bokstav e skal gjennomføres som klasseromsundervisning.

Tema 1.a Opplæringens innhold

Eleven skal kjenne til mål og innhold for opplæring til kompetansebevis

Hovedmomenter

- Læreplanens oppbygning og intensjon
- Hovedmål for opplæring i utrykningskjøring
- Læremateriell
- Lover og forskrifter
- Ulike utrykningskjøretøy og behov for opplæring
- Aktuell litteratur, nettsider og andre kilder

Tema 1.b Regler og krav

Eleven skal kjenne til de krav som gjelder ved erverv og fornying av kompetansebevis, og de lover og regler som regulerer utrykningskjøring.

Hovedmomenter

- Vilkår for erverv
- Vilkår for fornying
- Fravikelse av trafikkreglene jf. trafikkreglene § 2.4
- Vegtrafikkloven § 3

Tema 1.c Grunnleggende forståelse for utrykningskjøring

Eleven skal drøfte hva som ligger i begrepene kjøredyktighet og utrykningskjøring

Hovedmomenter

- Hva innebærer utrykningskjøring
- Kjøredyktighetsbegrepet
- Risikonivå
- Konflikt mellom trafikantgrupper
- Behov for opplæring
 - Grunnutdanning
 - Spesialisering – ulike kjøretøygrupper

Tema 1.d Demonstrasjon

Eleven skal få demonstrert presis bilkjøring og utrykningskjøring. Gjennom demonstrasjonen skal eleven styrke sin forståelse av utrykningskjøring og hva som er nødvendig kompetanse før utrykningskjøring påbegynnes.

Hovedmomenter:

Presis bilkjøring (ikke utrykning)

- Kjøretøybehandling med vekt på presisjon
- Automatiserte handlinger
- Taktiske valg for fremkommelighet og samhandling

Utrykning

- Bruk av lyd og lys
- Gjøre seg synlig
- Innhenting
- Kommunikasjon med andre trafikanter

Tema 1.e Oppsummering

Eleven skal oppsummere trinn 1 og reflektere over videre læreprosess i trinn 2.

Hovedmomenter

- Erfaringsutveksling
- Refleksjon og dialog
- Selvinnsikt – eget ståsted
- Oppsummering og konklusjoner

Kommentar til trinn 1

På grunnkurset fokuseres det på hva som generelt skiller utrykningskjøring fra ordinær bilkjøring. Det skal skapes forståelse for behovet for opplæring og ikke være en fordypning i fagstoffet. Gjennom demonstrasjon skal presis bilkjøring og typisk utrykningskjøring synliggjøres. Demonstrasjonen kan også gi modeller for både selve bilbehandlingen og for god samhandling. Samtidig kan den skape forståelse for at demonstrasjoner kan være en effektiv og kostnadsbesparende undervisningsmetode i andre deler av opplæringen, ved at den gir grunnlag for oppgaver og refleksjon.

Gjennom kurset skal eleven bli kjent med at risikoforståelse og selvinnsikt er en vesentlig del av den kompetansen som utrykningsførereren skal inneha.

Det skal legges stor vekt på å motivere eleven til å tilegne seg tilstrekkelig trafikal kompetanse før utrykningskjøring påbegynnes.

Eleven skal utfordres til selv å slå fast hva som er gode og typiske trekk ved den kjøremåten utrykningsinstruktøren demonstrerer. Oppgaver og diskusjon skal ha stor plass i kurset, framfor forelesning.

På bakgrunn av det som er gjennomført skal eleven kunne beskrive eget ståsted i forhold til målet.

Trinn 2 Grunnleggende kjøredyktighet

Gjennom opplæringen i trinn 2 skal eleven lære seg å beherske kjøring i variert trafikk. Eleven må også ha kunnskap om aktuelle bestemmelsene i vegtrafikklovgivningen. Ved avslutningen av trinn 2 skal elevens ferdigheter være slik at kjøringen er selvstendig.

Mål for trinn 2

Eleven skal kunne kjøre presist, tydelig, sikkert og selvstendig i variert trafikk. I tillegg skal eleven kunne vurdere sin egen kompetanse til å kjøre bil i trafikk.

Eleven skal

- a) ha kunnskap om bilens oppbygging med tanke på sikkerhet og miljø*
- b) ha god kjøreteknisk ferdighet*
- c) ha systematisk og automatisert informasjonsinnhenting*
- d) ha en kjøremåte som er sikker, effektiv, behagelig, miljøriktig og økonomisk i variert trafikkmiljø og som gir god samhandling med andre trafikanter.*

Det er ikke fastsatt minste timeantall for opplæringen i dette trinnet. Undervisningen må tilpasses elevens erfaringsbakgrunn og mulighet for selvstendig øving.

Som avslutning av trinn 2 skal det gjennomføres en obligatorisk veiledningstime med varighet på 45 minutter. Denne skal inneholde både praktisk kjøring og veiledningssamtale. Med utgangspunkt i elevens prestasjoner skal eleven og utrykningsinstruktøren sammen ta stilling til i hvilken grad målene for trinnet er nådd. Utrykningsinstruktøren skal gi eleven en vurdering i spørsmålet om eleven har den kompetansen som er nødvendig for å få et godt læringsutbytte av opplæringen i det neste trinnet.

Tema 2.a Bilens oppbygging med tanke på sikkerhet og miljø

Eleven skal ha kunnskap om bilens oppbygging med tanke på sikkerhet og miljø

Hovedmomenter

- Aktiv og passiv sikkerhet
- Forsvarlig forskriftsmessig stand
- Sikkerhetskontroll
- Miljøbelastninger og økonomisk kjøring

Tema 2.b Kjøreteknisk ferdighet

Eleven skal ha god kjøreteknisk ferdighet.

Hovedmomenter

- Sittestilling
- Bilens omfang
- Plassering av hjul
- Vending
- Presis kjøreteknikk
 - Giring
 - Bremsing
 - Styring
 - Gasskontroll
- Kjøretøyets muligheter og begrensninger
 - førerstøttesystemer

Tema 2.c Systematisk og automatisert informasjonsinnhenting

Eleven skal ha systematisk og automatisert informasjonsinnhenting

Hovedmomenter

- Grunnleggende se-teknikk
- Hva er det viktig å se etter
- Oppdage og oppfatte vegkryss, andre trafikanter, hindringer, skilt og oppmerking i god tid
- Automatisering av handlinger, frigjøring av kapasitet til bearbeiding av andre oppgaver

Tema 2.d Sikker, effektiv, økonomisk og miljøvennlig kjøring i god samhandling med andre trafikanter

Eleven skal kjøre sikkert, effektivt, behagelig, miljøriktig og økonomisk i variert trafikkmiljø og i god samhandling med andre trafikanter

Hovedmomenter

- Anvende presis kjøreteknikk
- Tidlig og fullstendig overblikk
- Tydelig tegngiving, fartstilpassing, plassering og annen informasjon
- Effektiv og sikker trafikkavvikling ved å
 - utnytte luker i vegkryss,
 - ved skifte av kjørefelt og
 - ved hensiktsmessig valg og
 - bruk av kjørefelt
- Presis og hensiktsmessig plassering i forhold til sikt, skiltanvisning, trafikkmengde og vegens beskaffenhet
- Valg av kjøremåte i situasjoner med særlig risiko
- Innta handlingsberedskap når det kan være nødvendig
- Unngå unødig stans

2.e Obligatorisk veiledningstime

Med utgangspunkt i elevens prestasjoner, skal eleven sammen med utrykningsinstruktør ta stilling til i hvilken grad målene for trinnet er nådd. De skal sammen vurdere elevens presisjon i kjøringen. Utrykningsinstruktør skal gi eleven en tilråding i spørsmålet om eleven har den samlede kompetanse som er nødvendig for å få et godt læringsutbytte av opplæringen i neste trinn. I den grad eleven ikke har den kompetanse som forutsettes, må det skapes en forståelse for hvilke tema dette gjelder. Veiledningstimen skal være av 45 minutters varighet og inneholde praktisk kjøring og en veiledningssamtale.

Kommentar til trinn 2

Når opplæringen i trinn 2 er fullført skal eleven ha den kompetanse som er nødvendig for å påbegynne den delen av opplæringen som medfører utrykningskjøring. Eleven skal selvstendig kunne kjøre sikkert, effektivt, behagelig, miljøriktig og økonomisk i variert trafikkmiljø og i god samhandling med andre trafikanter. Det skal legges vekt på gode og effektive arbeidsvaner.

Det er i trinn 2 ikke fastsatt minste timetall for opplæringen. Undervisningen må tilpasses elevens erfaringsbakgrunn og mulighet for selv å øve. Gjennom veiledning og presise mål kan eleven selv videreutvikle sin kompetanse. Den ikke obligatoriske opplæringen på trinn 2 kan også skje gjennom en trafikkskole.

Trinn 3 Utrykningskjøring

Mål for trinn 3

Eleven skal kunne kjøre utrykning på en presis, tydelig, sikker og selvstendig måte i variert trafikk. I tillegg skal eleven kunne reflektere over og begrunne egne handlingsvalg i etterkant av kjøringen.

Eleven skal

- a) kunne gjøre rede for hvilke muligheter og begrensninger mennesket har i forbindelse med utrykningskjøring*
- b) kunne gjøre rede for hvordan de fysiske lover virker inn på kjøretøyet og har betydning for kjøremåten*
- c) kjenne til og drøfte hvilken risiko utrykningskjøring kan medføre og hvordan den kan påvirkes av den enkelte fører*
- d) kunne gjøre rede for faremomenter og risiko ved kjøring med redusert sikt*
- e) ha kjennskap til og kunne utføre kontroll av utrykningskjøretøyet*
- f) kunne anvende grunnleggende prinsipper ved utrykningskjøring i et enkelt trafikkmiljø*
- g) kunne kjøre utrykning i by- og tettstedsmiljø*
- h) kunne kjøre utrykning på veg utenfor tettbebyggelse*

Det kan undervises med inntil tre elever i bilen. Hvis undervisningen gjennomføres med en elev i bilen skal eleven gjennomføre minst 25 timer praktisk kjøring. Hvis undervisningen

gjennomføres med 2 elever i bilen skal hver elev gjennomføre minst 18 timer praktisk kjøring og 18 timer påsitt. Hvis undervisningen gjennomføres med 3 elever i bilen skal hver elev gjennomføre minst 15 timer praktisk kjøring og 30 timer påsitt. Den teoretiske undervisningen i trinnet skal være på minst 10 timer.

Tema 3.a Utrykningsføreren og medtrafikanter

Eleven skal gjøre rede for hvilke muligheter og begrensninger mennesket har i forbindelse med utrykningskjøring

Hovedmomenter:

- Mennesket i trafikken
- Trafikantgrupper
- Sanser, oppfatte, avgjøre og handle
- Oppmerksomhet
- Tretthet og ulike typer påvirkning
- Handlingsmønster generelt

Tema 3.b Kjøretøy og fysikk

Eleven skal kunne gjøre rede for hvordan de fysiske lover virker inn på kjøretøyet og har betydning for kjøremåten.

Hovedmomenter:

- Fysikk fartsfysikk
- Veggrep – ulike føreforhold
- Bevegelsesenergi
- Sidekrefter

Tema 3.c Utrykningskjøring i mørke og ved redusert sikt

Eleven skal kunne gjøre rede for og drøfte de faremomenter og den risiko som er ved kjøring med redusert sikt.

Hovedmomenter:

- Handlingsrom
- Kreve fri veg
- Lyshorn
- Lyd / lyssignal – kjøring i mørket
- Utrykning i tunneler

Tema 3.d Risiko ved utrykningskjøring

Eleven skal kjenne til og drøfte hvilken risiko utrykningskjøring kan medføre og hvordan det kan påvirkes av den enkelte fører.

Hovedmomenter:

- Ulykkesstatistikk
- Ulykkesanalyser, relevante
- Kjøre måte
- Bruk av spesielle felt
- Faktorer som utrykningsføreren har kontroll med
- Faktorer som utrykningsføreren ikke har kontroll med
- Skape forståelse for utfordringer ved at flere utrykningsenheter kjører mot samme sted

Tema 3.e Utrykningskjøretøyet

Eleven skal ha kjennskap til og kunne utføre kontroll av utrykningskjøretøyet.

Hovedmomenter:

- Krav til utrykningskjøretøyet
- Sikkerhetskontroll av utrykningskjøretøyet
- Førerstøttesystemene

Tema 3.f Grunnleggende utrykningskjøring

Eleven skal kunne anvende grunnleggende prinsipper ved utrykningskjøring i et enkelt trafikkmiljø.

Hovedmomenter:

- Kjøretøybehandling; styring, bremsing og akselerasjon
- Innhenting av andre trafikanter
- Være synlig og bli sett
- Plassering
- Valg av fart
- Oppleve virkningen av lyd og lyssignal

Tema 3.g Utrykningskjøring i by og tettsteder

Eleven skal kunne kjøre utrykning i by- og tettstedsmiljø.

Hovedmomenter:

- Bruk av lyd – lyshorn (hensyn til andre)
- Fremkommelighet
- Ulike kryss
- Flerfelts veg
- Boligområder
- Unngå å avvike for mye fra et normalt kjøremønster,
- Vurdere fordelene opp mot ulempene ved å avvike fra et normalt kjøremønster
- Ulike miljøhensyn, støy, avgasser, opplevd risiko

Tema 3.h Kjøring utenfor tettbebyggelse

Eleven skal kunne kjøre utrykning på veg utenfor tettbebyggelse.

Hovedmomenter:

- Bruk av lyd – lyshorn (effekt - virkning)
- Innkjøring/avkjøring hovedveg
- Ulike vegbredder
- Kurvekjøring
- Tunneler, motorveg, flerfelts veg,
- Innhente trafikk
- Forbikjøring
- Samhandling
- Mørkekjøring (vektlegges i generell del hvis det ikke lar seg gjøre med praktisk øving)

Kommentar til trinn 3:

Det skal legges vekt på å innarbeide gode og effektive arbeidsvaner. Eleven skal lære seg å gjenkjenne typiske handlingsmønster hos øvrige trafikanter og ta hensyn til dette. Trinnet omfatter de oppgavene en utrykningsfører har under kjøring til og fra et oppdrag som krever hurtig og sikker transport med bruk av lyd og lyssignal for å kreve fri veg.

Timefordelingen i trinn 3 for opplæring med en til tre elever i bilen. Modellen angir minimum antall timer bak rattet:

Modell 1	Modell 2	Modell 3
1 elev i bilen	2 elever i bilen	3 elever i bilen
25 timer praktisk kjøring	18 timer praktisk kjøring	15 timer praktisk kjøring
	18 timer deltagelse som baksete elev	30 timer deltagelse som baksete elev
10 timer teori	10 timer teori	10 timer teori

Det er viktig for læringsutbyttet hos elever som ikke selv sitter bak rattet at de aktiviseres i forhold til erfaringsutvekslingen som skal foregå, samt at de settes i stand til å vurdere egne kunnskaper og ferdigheter i forhold til målet.

Trinn 4 Utrykningsoppdrag - avsluttende sikkerhetskurs

Opplæringen på trinn 4 er i hovedsak rettet mot elevenes risikoforståelse og selvinnsett. Erfaringer fra hele opplæringsforløpet danner grunnlag for å kunne nå målet for trinnet.

Mål for trinn 4

Etter å ha gjennomført trinn 4 skal eleven ha den kompetansen som er nødvendig for å kjøre utrykning i samsvar med hovedmål for opplæring til kompetansebevis for utrykningsførere.

Eleven skal

- a) gjennomføre et styrt utrykningsoppdrag på 45 minutter med vekt på sikkerhet og fremkommelighet
- b) ut i fra et gitt oppdrag planlegge kjørerute ved hjelp av kart eller vegbeskrivelse, identifisere og beskrive mulige risikofaktorer i forhold til kjøreruten og egne begrensinger, samt beskrive og argumentere for ønsket atferd
- c) gjennomføre et selvstendig utrykningsoppdrag på 30 minutter med vekt på sikkerhet og fremkommelighet
- d) dele opplevelser og egne refleksjoner etter endt oppdrag og oppsummere hele opplæringsforløpet

Trinn 4 er på til sammen 4 undervisningstimer, hvorav minst 2 av timene brukes til forberedelser, refleksjon og oppsummering. Bokstav a-d skal gjennomføres i kronologisk rekkefølge.

Bokstav d skal gjennomføres som klasseromsundervisning med inntil 15 elever.

Tema 4.a Utrykningsoppdraget på 45 min

Eleven skal gjennomføre et styrt utrykningsoppdrag med vekt på sikkerhet og fremkommelighet.

Hovedmomenter:

- Valg av plassering
- Valg av fart
- Kommunikasjon med øvrig trafikk
- Utnyttelse av luker
- Nødvendige sikkerhetsmarginer
- Rom og tid til fri bevegelse
- Forutse og unngå mulige nødssituasjoner
- Oppleve oppdrag som tar lengre tid
- Stressituasjoner
- Revurdere planlagte løsninger

Tema 4.b Forberedelse av utrykningsoppdrag

Eleven skal ut i fra et gitt oppdrag planlegge kjørerute ved hjelp av kart eller vegbeskrivelse, identifisere og beskrive mulige risikofaktorer i forhold til kjøreruten og egne begrensinger, samt beskrive og argumentere for ønsket atferd

Hovedmomenter:

- Komme raskt frem til et bestemmelsessted
- Trafikktetthet
- Risikopunkter
- Egne begrensninger
- Strategiske valg
- Valg av kjørerute
- Alternative vegvalg

Tema 4.c Utrykningsoppdraget på 30 min

Eleven skal gjennomføre et selvstendig utrykningsoppdrag med vekt på sikkerhet og fremkommelighet.

Hovedmomenter:

- Vegvalg
- Plassering
- Fart
- Kommunikasjon med øvrig trafikk
- Utnyttelse av luker
- Nødvendige sikkerhetsmarginer
- Rom og tid til fri bevegelse
- Forutse og unngå mulige nødssituasjoner

Tema 4.d Refleksjon og risikoforståelse

Eleven skal utveksle erfaringer med sine medelever, med vekt på risikoforståelse og vurdering av egen kompetanse i utrykningskjøring.

Hovedmomenter:

- Bearbeide sine erfaringer og opplevelser, gjøre rede for egne valg, begrunne disse og vise evne og vilje til ettertanke og selvkritisk vurdering
- Vurdere egne sterke og svake sider som utrykningsfører og velge områder med utviklingsmuligheter
- Bevisstgjøre seg egne handlings- og vurderingstendenser og mulige konsekvenser av disse i trafikal sammenheng

Tema 4.e Sammenfatning og kursavslutning

Sammenfatte opplæringsforløpet ved å reflektere over egen utvikling og kunne se nødvendigheten av øving og erfaringsutveksling.

Hovedmomenter:

- Tilbakeblikk på hele opplæringsforløpet
- Reflektere over egen utvikling
- Muligheter for erfaringsdeling og egenutvikling i bedriftene

Kommentar til trinn 4:

Eleven skal kunne kjøre utrykning på en presis, tydelig, sikker og selvstendig måte i variert trafikk før undervisning på trinn 4 påbegynnes. Trinn 4 er kalt sikkerhetskurs på bakgrunn av at det i trinnet arbeides med den enkeltes forståelse av risiko og valg av kjøremåte i forhold til den aktuelle risikoen. De ulike delene i trinnet bygger på hverandre og skal ha en slik progresjon at de danner en helhet.

Hensikten med å gjennomføre et styrt oppdrag på 45 min før elevene planlegger sitt oppdrag, er å gi eleven en mulighet til å få et mer bevisst forhold til egne sterke og svake sider når eget oppdrag planlegges. Eleven skal i hovedsak ha fokus på egne handlings- og vurderingstendenser. Med et styrt oppdrag menes det at instruktøren gir fortløpende tilsigelse om hvor det skal kjøres. Tidspunktet for når tilsigelsen blir gitt kan være med på å avgjøre hvor kapasitetskrevene elevens oppgave blir. Dette må instruktøren ha et bevisst forhold til.

Utrykningsinstruktøren skal beskrive det som er nødvendig for å kunne planlegge og gjennomføre et utrykningsoppdrag med varighet 30 min. Ut fra egne begrensninger og miljøet på stedet skal eleven planlegge, beskrive og argumentere for riktig adferd. Ved bruk av kart og -eller vegbeskrivelse skal eleven kunne formulere noen forventinger til hva som kan være utfordringer med den aktuelle kjøreruten. Hensikten er at elevene skal kunne velge kjørerute som tar hensyn til egne begrensninger og miljøet på stedet.

Etter at eleven har gjennomført sitt planlagte oppdrag på 30 min, skal elevene og instruktøren dele opplevelsene med hverandre. Det er viktig at oppdraget på forhånd er beskrevet slik at det gir nok rom for eleven til å velge alternative løsninger som begrunnes. Målet med kurset er like mye prosessen, metoden og aktiviteten som selve kjøreferdigheten.

Bokstav e i trinnet kan gjennomføres med inntil 15 elever. Elevene skal gis muligheter til å dele erfaringer med hverandre slik at de kan få et bredere perspektiv på egne utfordringer.